

STATUS KANONICZNY BRACTWA KAPŁAŃSKIEGO ŚW. PIUSA X

Wstęp

Tradidi quod et accepti – „Przekazałem Wam to, co otrzymałem od Pana” (1 Kor 11,23). Słowa te, zaczerpnięte z Pierwszego Listu św. Pawła do Koryntian, zostały wyryte na płycie nagrobnej arcybiskupa Marcela Lefebvre’a, którego doczesne szczątki spoczęły w miejscowości Ecône w Szwajcarii. Inskrypcja ma charakter wymowny, gdyż z jednej strony ma ukazać bezkompromisowość arcybiskupa w jego walce w „obronie” świętej wiary katolickiej, a z drugiej podkreślić tradycjonalistyczny charakter założonego przez niego Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X.

*Fraternitas Sacerdotalis Sancti Pii X*² (Bractwo Kapłańskie św. Piusa X) jest nierozzerwalnie związane z osobą arcybiskupa Lefebvre’a i powstało w 1970 r. jako odpowiedź na zmiany zachodzące w łonie Kościoła Rzymskokatolickiego po Soborze Watykańskim II. Francuski arcybiskup, choć na początku zaakceptował dokumenty soborowe, to jednak z czasem zaczął otwarcie krytykować następujące po sobie zmiany, co doprowadziło do otwartego konfliktu ze Stolicą Apostolską³.

Bractwo Kapłańskie św. Piusa X zostało rozwiązane w 1975 r. i od tego momentu wydaje się, że wspólnota ta nie posiada statusu kanonicznego. W 1976 r. abp Lefebvre poniósł karę *suspensio a divinis* w konsekwencji lekceważenia cofnięcia kanonicznej aprobaty dla założonego przez niego zgromadzenia, uporczywego publicznego sprzeciwu wobec Stolicy Piotrowej i wyświęcania kapłanów bez dymisorii. Suspensa dotknęła również wyświęconych przez abpa Lefebvre’a duchownych. W 1988 r. monsignore abp Lefebvre dokonał desperackiego aktu nadania sakry biskupiej czterem kapłanom Bractwa bez zgody Stolicy Apostolskiej i w konsekwencji Lefebvre, współkonsekrator i czterej konsekrowani kapłani zaciągnęli na siebie *ipso facto* ekskomunikę *latae sententiae*⁴.

Abp Lefebvre zmarł 25 marca 1991 r., a przywództwo w Bractwie jest kontynuowane pod rządami jego duchowieństwa. Ekskomunika została zdjęta z czterech bi-

¹ Ks. mgr lic. Wojciech Ciołek, prezbiter diecezji bydgoskiej, sędzia Sądu Biskupiego Diecezji Bydgoskiej, uczestnik Szkoły dla Spowiedników; ORCID: 0000-0003-3646-6403, e-mail: ks.wojciech.ciolek@gmail.com.

² Łacińska nazwa Bractwa Kapłańskiego św. Piusa, zapisywana w skrócie FSSPX.

³ Huguette Pérol, *Le choix impossible de la Fraternité Saint-Pie X. Fidélité ou sectarisme?* (Paris: L’Harmattan, 2015), 12.

⁴ FSSPX, *Most asked questions about the Society of Saint Pius X*, praca zbiorowa (Kansas City: Angelus Press, 2011), 216.

skupów wyświęconych przez abpa Lefebvre'a 21 stycznia 2009 r., a sytuacja prawna Bractwa pozostaje nadal nierozwiązana⁵.

Przedmiotem artykułu jest analiza i przedstawienie statusu kanonicznego wspomnianego już wyżej Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X oraz próba odpowiedzi na następujące pytania: Czy Bractwo Kapłańskie św. Piusa X jest „tworem” schizmatycznym? Czy czynności prawne podjęte wobec Bractwa były ważne? Jeśli tak, jaki jest w konsekwencji status zgromadzenia utworzonego przez francuskiego arcybiskupa? Czy Bractwo stało się Kościołem *sui iuris* lub erygowanym jako rodzaj Kościoła partykularnego? Czy też Bractwo stało się niekatolickim Kościołem chrześcijańskim na wzór Kościoła prawosławnego lub innej wspólnoty chrześcijańskiej?

1. Biografia arcybiskupa Marcela Lefebvre'a

Na początku warto przybliżyć tło historyczne dotyczące powstania Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X oraz przedstawić główną postać i twórcę tej wspólnoty, arcybiskupa Marcela Lefebvre'a.

Marcel Lefebvre urodził się 29 listopada 1905 r. w Tourcoing, na pograniczu francusko-belgijskim. Pochodził z bardzo pobożnego rodu, z którego wywodzi się wielu księży, zakonników, biskupów, a nawet jeden kardynał. Z jego siedmiorga rodzeństwa dwóch braci i trzy siostry wybrali życie konsekrowane. Ojciec Marcela, Rene, za współpracę z francuskim ruchem oporu i wywiadem brytyjskim zginął w 1944 r. w niemieckim obozie koncentracyjnym w Sonnenburgu⁶. Przyszły arcybiskup rozpoczął posługę po ukończeniu Francuskiego Seminarium w Rzymie w 1929 r., gdzie obronił doktoraty z filozofii oraz teologii na Uniwersytecie Gregoriańskim. W czasie studiów w seminarium Lefebvre poznał konserwatywnego rektora Henriego Le Flocha, który przyczynił się do ukształtowania tradycjonalistycznej postawy u Lefebvre'a. Młody Lefebvre po otrzymaniu święceń kapłańskich we wrześniu 1929 r. został mianowany wikariuszem w parafii w jednej z przemysłowych dzielnic Lille. Pod wpływem listów, które otrzymywał z Afryki od swojego brata Rene, w 1931 r. zdecydował się wstąpić do nowicjatu misjonarskiego Zgromadzenia Ojców Ducha Świętego. W 1932 r. złożył pierwsze śluby zakonne, co zbiegło się z jego decyzją o przenosinach do Gabonu, gdzie wykazał się inicjatywą i sporą pracowitością, dzięki czemu został powołany do kierowania wspomnianym nowicjatem. We wrześniu 1947 r. Lefebvre został wyświęcony na biskupa w rodzinnym Tourcoing. Sakrę biskupią otrzymał z rąk kard. Achille Lienarta, który na początku drogi duszpasterskiej Lefebvre'a udzielił mu święceń kapłańskich. W 1955 r. bp Marcel Lefebvre został mianowany przez Piusa XII arcybiskupem Dakaru⁷. Podczas swojej posługi w Afryce utworzył cztery Konferencje

⁵ Zenit Staff, „La Fraternité Saint-Pie X n'a pas de statut canonique dans l'Eglise catholique”, dostęp 4.02.2023, <https://fr.zenit.org/2009/02/04/la-fraternite-saint-pie-x-n-a-pas-de-statut-canonique-dans-l-eglise-catholique>.

⁶ Marcin Łukasz Makowski, „Bractwo Kapłańskie św. Piusa X: geneza”, dostęp 19.04.2023, <https://histmag.org/Bractwo-Kaplanskie-sw-Piusa-X-geneza-5438>.

⁷ Makowski, „Bractwo Kapłańskie św. Piusa X: geneza”.

Episkopatu, dwadzieścia jeden nowych diecezji i prefektur apostolskich oraz seminaria w ramach swojej poszerzonej jurysdykcji⁸. Arcybiskup Dakaru rozwinął także prasę katolicką w regionie, organizował Akcję Katolicką, otworzył szpitale i szkoły dla ponad 12 tys. dzieci oraz sprowadzał na teren Afryki europejskie zgromadzenia zakonne. Nie sposób odmówić abpowi Lefebvre'owi skuteczności jego apostołatu w Afryce. Jego zasługą jest zwłaszcza popularyzacja katolicyzmu w tzw. Afryce Francuskiej. Między innymi dzięki swoim zasługom na tym polu został w 1948 r. nuncjuszem papieskim na całą Afrykę Francuską, czyli aż na 18 państw. Podczas jego nuncjatury wyświęcono także pierwszych afrykańskich biskupów⁹.

2. Arcybiskup Lefebvre a Vaticanum II

W czerwcu 1962 r. arcybiskup Lefebvre, jako reprezentant francuskojęzycznej Afryki Zachodniej, został mianowany członkiem Centralnej Komisji Przygotowawczej Soboru Watykańskiego II. Komisja składała się z 25 osób, a jej zadaniem było rozpatrywanie schematów opracowanych przez 10 komisji przygotowawczych¹⁰. Już podczas pierwszej sesji Komisji Centralnej monsignore abp Lefebvre oficjalnie wyraził zaniepokojenie faktem, że wśród grona doradców soboru znalazły się nazwiska trzech teologów, którzy zostali wcześniej obłożeni cenzurą Świętego Oficjum¹¹.

Podczas obrad Soboru Watykańskiego II arcybiskup Lefebvre wszedł w skład kierownictwa mniejszości konserwatywnej reprezentowanej przez *Coetus Internationalis Patrum* (Międzynarodowe Ugrupowanie Ojców). Członkowie *Coetus* sprzeciwiali się modernistycznym reformom w łonie Kościoła, radykalnym zmianom i zbyt daleko idącemu ekumenizmowi i kolegialności. Patronami ugrupowania byli kardynałowie: Santos (Manila), Siri (Genua), Ruffini (Palermo), Browne (kuria) i Larraona (kuria). Dzięki swoim koneksjom w kurii rzymskiej Międzynarodowe Ugrupowanie Ojców było jednym z najbardziej wpływowych grup na Soborze Watykańskim II¹².

Pomimo swojej organizacji, wieloaspektowego działania i strategii *Coetus Internationalis Patrum* nie zdołał zmienić ducha i perspektywy teologicznej, w jakiej zostały napisane teksty soborowe. Sprzeciw Ugrupowania Ojców doprowadził jednak do złagodzenia kilku wypowiedzi, zmiany niektórych zdań lub wyrażen w dokumentach soborowych. Niektóre teksty soborowe są dokumentami kompromisowymi, „które nie byłyby tym, czym są, gdyby Coetus, dzięki swojemu nieustannemu sprzeciwowi, nie zdołał wprowadzić poprawek do niektórych fragmentów”¹³ – stwierdza Philippe J. Roy.

⁸ Roin Angeles, „Życiorys arcybiskupa”, w: Marcel Lefebvre, *Kazania abpa Marcela Lefebvre'a* (Warszawa: Wydawnictwo Te Deum, 1999), 8.

⁹ Makowski, „Bractwo Kapłańskie św. Piusa X: geneza”.

¹⁰ Bernard Tissier de Mallerais, *Marcel Lefebvre. Życie* (Warszawa: Wydawnictwo Te Deum, 2022), 322.

¹¹ Tissier de Mallerais, *Marcel Lefebvre. Życie*, 323.

¹² Tissier de Mallerais, *Marcel Lefebvre. Życie*, 344.

¹³ Philippe J. Roy, „Le Coetus Internationalis Patrum au concile Vatican II: genèse d'une dissidence? Minorités et dissidences du catholicisme: l'orthodoxie à l'épreuve de la modernité”, *Histoire@Politique* 3, 18 (2012): 42–61.

Arcybiskup Lefebvre, jak sam zapewniał, odmówił podpisania dokumentu o wolności religijnej *Dignitatis humanae*¹⁴ oraz o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*¹⁵. Faktem natomiast jest, że placet abpa Marcela Lefebvre'a dla dokumentu *Dignitatis humanae* został oficjalnie odnotowany w *Acta Synodalia*. Na pozostałych dokumentach soborowych francuski duchowny również złożył podpis¹⁶.

Promulgowanie *Novus Ordo Missae* przez Pawła VI w konstytucji apostolskiej *Missale Romanum*¹⁷ z 3 kwietnia 1969 r., a będące następstwem konstytucji soborowej *Sacrosanctum concilium*¹⁸, przelało czarę goryczy. Warto zaznaczyć, że przed wejściem w życie nowego *Ordo Missae* francuski duchowny usilnie starał się wpłynąć na decyzję papieża Montiniego. Skupił on wokół siebie osoby duchowne i świeckie przeciwnie reformie mszału i uczestniczył w przygotowaniu dokumentu *Krótką analiza krytyczna NOM*, który miał zostać przedstawiony papieżowi za pośrednictwem kard. Ottavianiego. Działania „obrońców” mszału Piusa V nie przyniosły oczekiwanych przez nich samych skutków i Paweł VI nakazał natychmiastową publikację instrukcji obwieszczającej stopniowe wprowadzanie nowej mszy i zezwalającej na używanie dotychczasowego mszału do 28 listopada 1971 r.¹⁹

Od tego momentu stanowisko arcybiskupa Marcela Lefebvre'a wobec następujących po sobie zmian w Mistycznym Ciele Chrystusa coraz bardziej się radykalizowało i intensyfikował swoją krytyczną działalność wobec ruchu odnowy związanej z Soborem Watykańskim II. Wokół osoby abpa Lefebvre'a zaczęły się skupiać coraz częściej osoby duchowne, alumni seminarium francuskiego w Rzymie, jak również osoby świeckie, które nie zgadzały się z *modus operandi* w Kościele po Vaticanum II²⁰.

¹⁴ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, „Dignitatis humanae (7.12.1965)”, *Acta Apostolicae Sedis* (dalej AAS) 58 (1966): 929–946; tekst polski: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje, tekst polski* (Poznań: Pallottinum, 1968), 414–426.

¹⁵ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, „Constitutio pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis «Gaudium et spes» (7.12.1965)”, AAS 58, 15 (1966): 1025–1115; tekst polski: Sobór Watykański II, „Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym «Gaudium et spes»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie* (Poznań: Pallottinum, 2002), 526–606.

¹⁶ Tissier de Mallerais, *Marcel Lefebvre. Życie*, 367.

¹⁷ Paulus PP. VI, „Constitutio apostolica Missale Romanum ex decreto Concilii Oecumenici Vaticani II instauratum promulgatur «Missale Romanum» (3.04.1969)”, AAS 61, 4 (1969): 217–222; tekst polski: Paweł VI, „Konstytucja apostolska «Missale Romanum»”, w: „*To czyńcie na moją pamiątkę*”. *Eucharystia w dokumentach Kościoła*, oprac. Jan Miazek (Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, 1987), 76–80.

¹⁸ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, „Constitutio de sacra liturgia «Sacrosanctum Concilium» (4.12.1963)”, AAS 56, 2 (1964): 97–134; tekst polski: Sobór Watykański II, „Konstytucja o liturgii świętej «Sacrosanctum Concilium»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie* (Poznań: Pallottinum, 2002), 48–78.

¹⁹ Alfredo Cardinal Ottaviani, Antonio Cardinal Bacci, a group of Roman Theologians, *The Ottaviani Intervention. A Brief Critical Study of the New Order of Mass* (Kansas City: Angelus Press, 2015), 34.

²⁰ Pius X, *Most asked questions about the Society of Saint Pius X*, 144.

2.1. Powstanie Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X

Będąc w wieku przedemerytalnym, nie sprawując już żadnego urzędu (w 1968 r. Lefebvre zrezygnował z funkcji superiora generalnego duchaczy), a za namową bliskich mu osób francuski duchowny rozważał otwarcie seminarium w celu kształcenia „nowych i gorliwych” kapłanów w duchu doktryny tomistycznej. Uniwersytet we Fryburgu okazał się dobrym miejscem, gdyż nadal zwrócony był ku doktrynie św. Tomasza z Akwinu. Biskupem miejsca był natomiast biskup François Charrière, przyjaciel Lefebvre’a z czasów Senegalu²¹.

W ten sposób Bractwo Kapłańskie św. Piusa X zostało kanonicznie erygowane (*pia unio*) 1 listopada 1970 r. przez biskupa François Charrière’a w diecezji Lozanny, Genewy i Fryburga na mocy kanonów 673–674 (CIC 1917)²² oraz 488 §3 i §4 (CIC 1917), *ad experimentum* na okres sześciu lat. W dekrecie erekcyjnym biskup Charrière powoływał się „na słowa zachęty, wyrażone przez Sobór Watykański II w dekrecie *Optatam totius*²³, dotyczące tworzenia międzynarodowych seminariów (...), wobec naglącej konieczności kształcenia szlachetnych i gorliwych kapłanów”²⁴.

Pod koniec 1970 r. francuski duchowny podjął decyzję o założeniu seminarium w Ecône, na co otrzymał ustną zgodę biskupa Sion, Nestora Adama. Kardynał John Wright, prefekt Kongregacji ds. Duchowieństwa, w swojej nocie z 18 lutego 1971 r. gratulował Lefebvre’owi i odniósł się z entuzjazmem do stworzonego przez niego Bractwa²⁵.

2.2. Deklaracja abpa Lefebvre’a i rozwiązanie Bractwa

Pod koniec 1974 r. Stolica Apostolska wysłała do Ecône dwóch wizytatorów apostolskich, którzy mieli się przyjrzeć działalności seminarium założonego przez abpa Lefebvre’a. Członkowie FSSPX byli zgorzeleni niektórymi wypowiedziami wizytatorów, a fakt, że abp Lefebvre nie otrzymał obiecanego raportu po wizycie, doprowadził do wydania przez francuskiego duchownego 21 listopada 1974 r. dokumentu, który prze-

²¹ Marcel Lefebvre, *List do zagubionych katolików* (Warszawa: Wydawnictwo Te Deum, 2006), 135.

²² „Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus (27.05.1917)”, AAS 9, 2 (1917): 1–593 (dalej CIC 1917).

²³ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, „Decretum de institutione sacerdotali «Optatam totius» (28.10.1965)”, AAS 58, 10 (1966): 713–727; tekst polski: Sobór Watykański II, „Dekret o formacji kapłańskiej «Optatam totius»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekry, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie* (Poznań: Pallottinum, 2002), 288–301.

²⁴ François Charrière, „Le décret d’érection de la Fraternité Sacerdotale Internationale Saint-Pie X – 1er novembre 1970” („Dekret erekcyjny Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X”), kopia maszynopisu, dostęp 19.04.2023, <https://laportelatine.org/formation/crise-eglise/rapports-rome-fsspx/les-actes-juridiques-de-la-fondation-de-la-fsspx>.

²⁵ Sacra Congregatio pro Clericis, „La lettre d’approbation de la Congrégation pour le clergé du cardinal Wright – 18 février 1971” („List zatwierdzający Kongregacji ds. Duchowieństwa napisany przez kardynała Wrighta”), kopia maszynopisu, dostęp 19.04.2023, <https://laportelatine.org/formation/crise-eglise/rapports-rome-fsspx/les-actes-juridiques-de-la-fondation-de-la-fsspx>.

szedł do historii jako „Deklaracja”. Dokument ten został opublikowany 21 grudnia 1974 r. we francuskim czasopiśmie *Itinéraires*²⁶. Aby zrozumieć postawę abpa Lefebvre’a, konieczne jest zapoznanie się z niektórymi aspektami tej „Deklaracji”, a mianowicie: „Odrzucamy natomiast i zawsze odrzucaliśmy pójdzie za Rzymem o tendencji neomodernistycznej i neoproteстанckiej, która wyraźnie zaznaczyła się podczas II Soboru Watykańskiego, a po Soborze we wszystkich wynikających z niego reformach. Wszystkie one przyczyniły się – i wciąż przyczyniają – do zniszczenia Kościoła (...). Nie można poważnie zmienić *lex orandi* (reguły modlitwy), nie zmieniając jednocześnie *lex credendi* (reguły wiary) (...). Nowej Mszy odpowiada nowy katechizm, nowe kapłaństwo, nowe seminaria i uniwersytety, charyzmatyczny Kościół Odnowy w Duchu Świętym – wszystko to, co jest sprzeczne z katolicką prawowiernością i odwiecznym Magisterium”²⁷.

W ten sposób abp Lefebvre przedstawił swój pogląd na kryzys, jaki pojawił się w łonie Kościoła po Soborze Watykańskim II. „Deklaracja” Lefebvre’a wywołała oburzenie hierarchii kościelnej i w konsekwencji biskup Pierre Mamie, następca Charrière’a, starał się wycofać aprobatę dla Bractwa. 24 stycznia 1975 r. biskup Mamie poprosił kardynała Arturo Taberę, prefekta Kongregacji ds. Zakonów, o likwidację FSSPX²⁸. W międzyczasie, 25 stycznia 1975 r., abp Lefebvre został zaproszony przez Komisję Kardynałów utworzoną ad hoc, w skład której weszli kardynałowie Tabera, Wright i Gabriel-Marie Garrone, prefekt Kongregacji ds. Edukacji Katolickiej, do dyskusji. Dotyczyła ona wydanej przez francuskiego duchownego deklaracji. 25 kwietnia 1975 r. kard. Tabera odpowiedział na list bpa Mamie’go z 24 stycznia, stwierdzając: „W «Deklaracji» z 21 listopada 1974 r. Lefebvre bardzo sprzeciwił się *Lumen gentium*²⁹, a w szczególności §3 dotyczącemu nieomylnego głoszenia przez biskupów wiary i moralności. W kwestii, która dotyczy kompetencji tej Świętej Kongregacji, Wasza Ekscelencja wie, że ma ona niezbędną władzę do wycofania aktów i ustępstw udzielonych przez Waszego poprzednika. Niemniej jednak, biorąc pod uwagę wnioski specjalnej komisji ad hoc kardynałów, [ta] Święta Kongregacja nie tylko wyraża pełną zgodę na zniesienie Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X, erygowanego przez Waszego poprzednika, ale zachęca was do natychmiastowego przejścia do tego smutnego, ale koniecznego kroku”³⁰. 6 maja 1975 r. bp Mamie poinformował abpa Lefebvre’a, że wycofał kanoniczną aprobatę dla Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X ze skutkiem natychmiastowym (kan. 492–493). Tego samego dnia komisja kardynałów wystosowała

²⁶ Tissier de Mallerais, *Marcel Lefebvre. Życie*, 567.

²⁷ Marcel Lefebvre, *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990* (Warszawa: Wydawnictwo Te Deum, 2011), 21–22.

²⁸ Tissier de Mallerais, *Marcel Lefebvre. Życie*, 569.

²⁹ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, „Constitutio dogmatica de Ecclesia «Lumen gentium» (21.11.1964)”, AAS 57, 1 (1965): 5–67; tekst polski: Sobór Watykański II, „Konstytucja dogmatyczna o Kościele «Lumen gentium»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie* (Poznań: Pallottinum, 2002), 104–166.

³⁰ „Special «ad hoc» Commission of Cardinals, letter to Mgr. Lefebvre 6 May 1975”, w: *La Documentation Catholique*, 6 juillet 1975, 614, cols. 1–2, English translation in Davies, *Apologia*, Part 1, 57–59.

list do abpa Lefebvre'a, w którym szczegółowo opisała powody likwidacji Bractwa: „Z pełną aprobatą Jego świętości przekazujemy Waszej Świątobliwości następujące decyzje: Po jego zniesieniu Bractwo nie ma już podstawy prawnej, jego fundacje, a zwłaszcza seminarium w Ecône, tracą tym samym aktem prawo do istnienia. Jest oczywiste – jesteśmy proszeni o wyraźne powiadomienie – że nie można udzielić żadnego poparcia prałatowi Lefebvre'owi, dopóki idee zawarte w [«Deklaracji»] z 21 listopada będą nadal podstawą jego pracy”³¹. Abp Lefebvre odwoływał się do Sygnatury Apostolskiej kilkakrotnie, ale jego rekursy były za każdym razem odrzucane.

2.3. *Suspensa a divinis* i ekskomunika *latae sententiae*

Po wycofaniu aprobaty kanonicznej przez biskupa miejsca Bractwo powinno zostać rozwiązane. Zamiast tego abp Lefebvre postanowił zignorować postanowienia Stolicy Apostolskiej i kontynuować prace Bractwa. Stolica Apostolska nie miała innego wyjścia, jak tylko podjąć działania prawne. Abp Lefebvre zaplanował święcenia kapłańskie na 29 czerwca 1976 r. Kilka dni przed zaplanowanymi przez abpa Lefebvre'a święczeniami kardynał Giovanni Benelli, zastępca sekretarza stanu, napisał do abpa Lefebvre'a *de mandato speciali* Pawła VI, zabraniając mu wyświęcenia księży bez inkardynacji pod groźbą zaciągnięcia cenzur kościelnych przewidzianych przez kan. 2373 §1³². Abp Lefebvre nie podporządkował się nakazom płynącym z Watykanu i 29 czerwca 1976 r. wyświęcił nowych kapłanów, wbrew woli Stolicy Świętej, i tym samym ściągnął na siebie kanoniczną karę suspensy *ab ordinum collatione* (kan. 2373, §1, §3)³³. 22 lipca 1976 r., wobec braku dowodów oczekiwanej skruchy ze strony założyciela Bractwa, Paweł VI nałożył na abpa Lefebvre'a karę suspensy *a divinis*, w oparciu o kan. 2279 §2.2, pozbawiającą go prawa wykonywania wszelkich czynności sakramentalnych³⁴. 11 października 1976 r. Paweł VI wyraził oburzenie wobec lekceważącej postawy abpa Lefebvre'a, zażądał od francuskiego duchownego zaakceptowania postanowień Soboru Watykańskiego II, odmówił cofnięcia suspensy oraz zażądał przekazania wszystkich dóbr FSSPX na rzecz Stolicy Apostolskiej. 15 czerwca 1976 r. abp Augsburga Josef Stimpfle wezwał abpa Lefebvre'a do odroczenia tegorocznych święceń. Abp Lefebvre skontrolował natomiast wezwanie abpa Stimpfle'a trzema warunkami. Pierwszym było przywrócenie kanonicznego statusu Bractwu św. Piusa X. Warunki abpa Lefebvre'a zostały odrzucone przez Stolicę Apostolską 20 czerwca 1976 r., a dziewięć dni później abp Lefebvre przystąpił do zaplanowanych święceń. Wydarzenia te doprowadziły do pozytywnego rozpatrzenia wniosku abpa Lefebvre'a z 21 maja 1975 r. o osądzenie go przez Kongregację Nauki Wiary³⁵.

³¹ Lefebvre, *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990*, 26–28.

³² Tissier de Mallerais, *Marcel Lefebvre. Życie*, 574.

³³ Tissier de Mallerais, *Marcel Lefebvre. Życie*, 575.

³⁴ Lefebvre, *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990*, 64–65.

³⁵ Pius X, *Most asked questions about the Society of Saint Pius X*, 158.

Prace Kongregacji Nauki Wiary dotyczące osoby abpa Lefebvre'a i stworzonego przez niego Bractwa rozpoczęły się w styczniu 1978 r. 30 listopada 1978 r. prefekt Kongregacji Nauki i Wiary kard. Franjo Šeper zaprosił abpa Lefebvre'a na konsylium w celu podsumowania pracy Kongregacji. Konferencja trwała od 11 do 12 stycznia 1979 r.³⁶

16 października 1980 r. abp Lefebvre zaproponował deklarację mającą na celu doprowadzenie do pojednania, uzależniając swój podpis od akceptacji przez Stolicę Apostolską warunków, które były załączone do deklaracji. 20 października kard. Šeper upomniął abpa Lefebvre'a za jego ciągle publiczne nieposłuszeństwo, wezwał do „wyrażenia żalu” i przedstawił trzy punkty „podyktowane osobiście przez Jana Pawła II”³⁷, które abp Lefebvre miał zaakceptować. Kard. Šeper wyraził również gotowość papieża do wyznaczenia delegata, który z apbem Lefebvrem pracowałby nad uregulowaniem statusu FSSPX. Akceptacja skutkowałaby zniesieniem kar nałożonych na abpa Lefebvre'a i tych, których wyświęcał od 1976 r. 4 kwietnia 1981 r. abp Lefebvre pobieżnie wyraził chęć zaakceptowania warunków postawionych przez Stolicę Piotrową. Kard. Šeper uznał jednak odpowiedź francuskiego duchownego za niesatysfakcjonującą i poprosił o przeformułowanie odpowiedzi³⁸.

7 kwietnia 1982 r. kard. Joseph Ratzinger, następca kard. Šepera na stanowisku prefekta Kongregacji Nauki Wiary, zwrócił się do abpa Lefebvre'a o wyrażenie zgody na warunki przesłane mu wcześniej przez jego poprzednika. 21 lipca 1982 r. Lefebvre stanowczo powtórzył swoje stanowisko. 29 października 1982 r. kard. Ratzinger odpowiedział, że papież „uważa za konieczny krótki okres refleksji”³⁹.

Prawie pięć lat później, 28 lipca 1987 r., kard. Ratzinger zaproponował nominację kardynała wizytatora „w celu znalezienia dla Bractwa statusu prawnego”. Uzgodniono, że kard. Édouard Gagnon odwiedzi Ecône i instytucje FSSPX, co uczynił z końcem 1987 r.⁴⁰

20 lutego 1988 r. abp Lefebvre ponownie wystosował prośbę do papieża o udzielenie mu zgody na konsekrację biskupów. Poinformował kard. Gagnona o swoich obawach, że dialog ze Stolicą Świętą może trwać w nieskończoność, stwarzając w ten sposób „moralny obowiązek konsekracji biskupich bez zezwolenia Stolicy Apostolskiej”⁴¹.

18 marca 1988 r. kard. Ratzinger wyszedł z propozycją zorganizowania spotkania teologów i kanonistów, po jednym wybranym przez abpa Lefebvre'a i Stolicę Apostolską, z moderatorem wybranym przez papieża. Abp Lefebvre zaakceptował propozycję. Spotkanie odbyło się w Rzymie w dniach 12–15 kwietnia 1988 r. Dyskusje na temat jurysdykcji i święceń biskupich zakończyły się bardzo obiecującym akcentem. 15 kwiet-

³⁶ Tissier de Mallerais, *Marcel Lefebvre. Życie*, 601.

³⁷ Tissier de Mallerais, *Marcel Lefebvre. Życie*, 601.

³⁸ Tissier de Mallerais, *Marcel Lefebvre. Życie*, 601.

³⁹ Huguette Pérol, *Le choix impossible de la Fraternité Saint-Pie X. Fidélité ou sectarisme?* (Paris: L'Harmattan, 2015), 16.

⁴⁰ FSSPX, *Most asked questions about the Society of Saint Pius X*, 85–86.

⁴¹ Tissier de Mallerais, *Marcel Lefebvre. Życie*, 651.

nia 1988 r. abp Lefebvre w rozmowie z Ratzingerem wyraził pragnienie wyświęcenia więcej niż jednego biskupa. Protokół porozumienia sporządzono 4 maja 1988 r. Został on podpisany przez kard. Ratzingera i abpa Lefebvre'a 5 maja 1988 r.⁴² Tego samego dnia abp Lefebvre napisał list, w którym okazuje wdzięczność Janowi Pawłowi II za usilne starania zmierzające do rozwiązania obecnej sytuacji prawnej Bractwa⁴³.

Następnego dnia abp Lefebvre wyraził kard. Ratzingerowi swoje obawy co do porozumienia, powołując się na brak daty święceń biskupich. Abp Lefebvre powtórzył, że „data 30 czerwca została wyraźnie wskazana w jego poprzednich listach jako najpóźniejsza możliwa”. Kard. Ratzinger odpowiedział tego samego dnia, prosząc abpa Lefebvre'a o ponowne rozważenie swojego stanowiska. W przemówieniu z 10 maja 1988 r. abp Lefebvre stwierdził: „Jeśli nie będzie porozumienia z Rzymem, będziemy musieli po prostu kontynuować naszą pracę”⁴⁴. 20 maja 1988 r. francuski duchowny napisał do Ojca świętego, wskazując 30 czerwca jako ostateczną datę święceń biskupich⁴⁵.

Abp Lefebvre nalegał na wyświęcenie kilku biskupów, informując kard. Ratzingera, że „bez odpowiedzi na tę prośbę przystąpi do publikacji nazwisk kandydatów na biskupów, których wyświęci 30 czerwca” wraz z bpem Antônio de Castro Mayerem, emerytowanym biskupem Campos, jako współkonsekratorem. Jako motywację abp Lefebvre podał swój wiek i stan zdrowia. 27 maja kard. Ratzinger wyznaczył datę konsekracji na 15 sierpnia, ale bez podania liczby biskupów.

Nie ufając, że data zostanie dotrzymana, abp Lefebvre napisał do Jana Pawła II 2 czerwca 1988 r., że „lepiej będzie poczekać na czasy bardziej sprzyjające, aby Rzym powrócił do Tradycji”⁴⁶. Argumentował, „że konsekracja biskupia nie jest sprzeczna z wolą Stolicy Apostolskiej, skoro została wyznaczona na dzień 15 sierpnia”⁴⁷. Jan Paweł II odpowiedział francuskiemu duchownemu 9 czerwca, upominając go: „z ojcowskim sercem, ale z całą powagą wymaganą przez obecne okoliczności, napominam Cię, Czcigodny Bracie, do zrezygnowania z tego zamiaru, który, jeśli zostanie

⁴² Joseph Ratzinger, Marcel Lefebvre, „Protokół J.E. kardynała Josepha Ratzingera i J.E. arcybiskupa Marcela Lefebvre'a z 5 maja 1988 r.”, w: Lefebvre, *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990*, 213–217.

⁴³ Ratzinger, Lefebvre, „Protokół J.E. kardynała Josepha Ratzingera i J.E. arcybiskupa Marcela Lefebvre'a z 5 maja 1988 r.”, 651–652.

⁴⁴ Marcel Lefebvre, „List J.E. arcybiskupa Marcela Lefebvre'a do J.E. kardynała Josepha Ratzingera z 6 maja 1988 r.”, w: Lefebvre, *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990*, 218.

⁴⁵ Marcel Lefebvre, „List J.E. arcybiskupa Marcela Lefebvre'a do papieża Jana Pawła II z 20 maja 1988 r. z uzasadnieniem konieczności dokonania konsekracji 30 czerwca 1988 r.”, w: Lefebvre, *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990*, 221–223.

⁴⁶ Marcel Lefebvre, „List J.E. arcybiskupa Marcela Lefebvre'a do papieża Jana Pawła II z 2 czerwca 1988 r. z uzasadnieniem konieczności dokonania konsekracji 30 czerwca 1988 r.”, w: Lefebvre, *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990*, 224.

⁴⁷ Lefebvre, „List J.E. arcybiskupa Marcela Lefebvre'a do papieża Jana Pawła II z 2 czerwca 1988 r. z uzasadnieniem konieczności dokonania konsekracji 30 czerwca 1988 r.”, 224.

urzeczywistniony, nie będzie niczym innym, aniżeli aktem schizmatyckim, którego teologiczne i kanoniczne konsekwencje niewątpliwie są Waszej Eksceleencji znane⁴⁸.

17 czerwca 1988 r. kard. Bernardin Gantin, prefekt Kongregacji ds. Biskupów, wystosował kanoniczne ostrzeżenie do abpa Lefebvre'a, prosząc go, aby nie wcielał swojego zamiaru w życie: „jeśli wykonasz swój zamiar (...) ty sam, a także wyświęceni przez Ciebie biskupi, poniesiecie *ipso facto* ekskomunikę *latae sententiae* zarezerwowaną Stolicy Apostolskiej zgodnie z kanonem 1382”. 29 czerwca kard. Ratzinger telegramował do abpa Lefebvre'a, zaczynając od słów: „Z miłości do Chrystusa i Jego Kościoła, Ojciec Święty prosi Cię z ojcowską stanowczością, abyś wyjechał dzisiaj do Rzymu bez przystępowania do święceń biskupich, które zapowiedziałeś na dzień 30 czerwca⁴⁹. Abp Lefebvre, tak jak zapowiedział, 30 czerwca 1988 r. w seminarium w Ecône przystąpił do konsekracji czterech biskupów⁵⁰ (Bernarda Fellay'a, Alfonsa de Galarreta, Bernarda Tissier de Malleriasa i Richarda Williamsona), z których żaden nie został mianowany przez Ojca świętego ani uznany za odpowiedniego przez Stolicę Apostolską. Kiedy poproszono o mandat apostolski jako część rytuału święceń biskupich, odpowiedziano: „Mamy go. (...) Mamy ten mandat od Kościoła rzymskiego⁵¹”.

Następnego dnia kard. Gantin ogłosił, że swoimi działaniami abp Lefebvre zaciągnął na siebie ekskomunikę *latae sententiae* i że bp de Castro Mayer poniósł taką samą karę jako współkonsekrator, podobnie jak i konsekrowani przez nich biskupi. Dekret kard. Gantina stwierdza, że abp Lefebvre „dokonał schizmatyckiego aktu przez konsekrację biskupią (...). Ostrzega również księży i wiernych, aby nie popierali schizmy arcybiskupa Lefebvre'a; w przeciwnym razie poniosą *ipso facto* bardzo ciężką karę ekskomunikacji⁵². W swoim motu proprio *Ecclesia Dei* z 2 lipca 1988 r. Jan Paweł II powołał do życia Komisję *Ecclesia Dei*. Celem Komisji była opieka nad wiernymi i duchownymi przywiązanymi do tradycji liturgicznej sprzed Soboru Watykańskiego II oraz dialog z członkami Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X⁵³.

⁴⁸ Jan Paweł II, „List papieża Jana Pawła II do J. E. arcybiskupa Marcela Lefebvre'a z 9 czerwca 1988 r.”, w: Lefebvre, *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990*, 225.

⁴⁹ Tissier de Mallerias, *Marcel Lefebvre. Życie*, 662.

⁵⁰ Loren Jenkins, „Lefebvre act provokes catholic split”, dostęp 1.03.2023, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1988/07/01/lefebvre-act-provokes-catholic-split/f6ac1329-334d-4067-bde8-5a6fa-34aaf56/>.

⁵¹ Paul Michel Souchon, „Retour sur la levée des excommunications des évêques intégristes, La Croix”, dostęp 17.03.2023, <https://www.la-croix.com/Definitions/Lexique/Integristes/Retour-sur-la-leeve-des-excommunications-des-eveques-integristes>.

⁵² Congregatio pro Episcopis, „Decretum «Con lettera» (21.01.2009)”, AAS 101, 2 (2009): 150–151; tekst polski: Kongregacja ds. Biskupów, „Dekret”, dostęp 17.03.2023, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cbishops/documents/rc_con_cbishops_doc_20090121_remissione-scomunica_pl.html.

⁵³ Ioannes Paulus PP. II, „Litterae Apostolicae motu proprio datae quibus Commissio quaedam ad plenam ecclesialem communionem Fraternalitatis sacerdotalis a sancto Pio X sodalium vel eidem coniunctorum expediendam instituitur «Ecclesia Dei» (2.07.1988)”, AAS 80, 12 (1988): 1495–1498; tekst polski: Jan Paweł II, „List apostolski [motu proprio] «Ecclesia Dei»”, dostęp 9.05.2023, <https://www.ekai.pl/dokumenty/list-apostolski-motu-proprio-ecclesia-dei>.

3. Relacje Bractwa Kapłańskiego ze Stolicą Apostolską po ogłoszeniu ekskomuniki oraz analiza aktów prawnych

Od czasu zadeklarowania kary ekskomuniki abp Lefebvre kontynuował dialog ze Stolicą Apostolską aż do swojej śmierci 25 marca 1991 r. Przywództwo FSSPX trwało nadal pod rządami duchowieństwa wiernego abpowi Lefebvre'owi, podobnie jak negocjacje, które rozpoczynały się i były przerywane bez konkretnych decyzji mogących uregulować status Bractwa.

Ogłoszenie przez papieża Benedykta XVI motu proprio *Summorum Pontificum* 7 lipca 2007 r., w którym „uwolnił Mszę Piusa V”⁵⁴, zachęciło przełożonego Bractwa, bpa Bernarda Fellay'a, do napisania listu w imieniu czterech biskupów FSSPX do kard. Dario Castrillóna Hoyosa, przewodniczącego Papieskiej Komisji Ecclesia Dei, z prośbą o zwolnienie z formalnie ogłoszonej ekskomuniki *latae sententiae* z 1 lipca 1988 r.

21 stycznia 2009 r. kard. Giovanni Battista Re, prefekt Kongregacji ds. Biskupów, decyzją papieża Benedykta XVI zarządził zwolnienie z ekskomuniki: „Znoszę karę ekskomuniki *latae sententiae* zaciągniętą przez [tych konsekrowanych 30 czerwca 1988 r.], a ogłoszoną przez tę Kongregację 1 lipca 1988 r. Jednocześnie oświadczam, że z dniem dzisiejszym wydany wówczas Dekret nie ma już mocy prawnej”⁵⁵.

Dekret o zniesieniu ekskomuniki nie określa, przynajmniej w sposób wyraźny, pierwotnej przyczyny ekskomuniki, która była dwojaka: schizma i nieautoryzowana konsekracja biskupia. Choć dekret wyraźnie mówi o zniesieniu ekskomuniki, to jednak nie znosi kary suspensy i nie reguluje statusu prawnego Bractwa.

Wraz z pojawieniem się papieża Franciszka wielu uważało, że FSSPX zdecydowanie zmarnowało szansę, którą zaoferowano za Benedykta XVI. Rzeczywistość okazała się zupełnie inna, gdyż kard. Jorge Mario Bergoglio, jak się okazuje, miał już dobre stosunki z FSSPX, pełniąc urząd metropolity w Buenos Aires. Podczas afery Williamsona (2009) do arcybiskupa Buenos Aires została skierowana prośba o pomoc od o. Christiana Bouchacourta, ówczesnego przełożonego FSSPX na Amerykę Południową. Rząd argentyński zagroził wówczas wydaleniem wszystkich księży, seminarzystów, braci i sióstr obcych narodowości. Interwencja kard. Bergoglio umożliwiła ograniczenie wydań. Prymas Argentyny zobowiązał się następnie do udzielenia pomocy FSSPX w uznaniu tego ostatniego za organizację katolicką przez rząd argentyński. Ówczesny nuncjusz apostolski, abp Adriano Bernardini, wyraził swój sprzeciw. Kiedy kard. Bergoglio został papieżem, zasygnalizował FSSPX, że wznowi swoje wysiłki w ich imieniu i dotrzymał słowa. W 2015 r. kard. Mario Aurelio Poli (ówczesny metropolita Buenos Aires) zwrócił się do argentyńskiego Ministerstwa Kultu o uznanie FSSPX za stowarzyszenie wiernych na prawie diecezjalnym. 17 marca FSSPX zostało wpisane do rejestru katolickich instytutów życia konsekrowanego. Według Bractwa

⁵⁴ Benedictus PP. XVI, „Litterae apostolicae motu proprio datae de usu extraordinario antiquae formae Ritus Romani «Summorum Pontificum» (7.07.2007)”, AAS 99, 9 (2007): 777–781; tekst polski: Benedykt XVI, „List apostolski motu proprio «Summorum Pontificum»”, *Anamnesis* 51 (2007): 9–12.

⁵⁵ Congregatio pro Episcopis, „Decretum «Con lettera» (21.01.2009)”, 150–151.

był to „wyjątkowy gest, który przewyższył wszystkie postępy poczynione przez Benedykta XVI”⁵⁶.

Kolejnym gestem poczynionym przez papieża Franciszka wobec Bractwa było uzupełnienie bulli *Misericordiae vultus* instrukcją mówiącą, że w okresie Jubileuszu od 8 grudnia 2015 r. do 20 listopada 2016 r. wierni będą mogli podejść do kapłanów FSSPX w celu spowiedzi i będą mieli możliwość otrzymania rozgrzeszenia, godziwego i ważnego⁵⁷. W oświadczeniu Bractwo z zadowoleniem przyjęło „ojcowski gest” papieża. W liście *Misericordia et misera*, podpisanym w dniu zakończenia Jubileuszu, papież Franciszek postanowił przedłużyć to upoważnienie „do czasu dokonania nowych ustaleń”⁵⁸. Podobnie 4 kwietnia 2017 r. listem Komisji Ecclesia Dei Stolica Apostolska ustaliła i zatwierdziła reguły dotyczące sakramentu małżeństwa udzielanego przez kapłanów FSSPX⁵⁹.

17 stycznia 2019 r. listem apostolskim w formie motu proprio papież Franciszek, uznając, że kwestie, które pozostają otwarte w relacjach pomiędzy Stolicą Apostolską a Bractwem Kapłańskim św. Piusa X, mają głównie charakter doktrynalny⁶⁰.

W celu uzyskania odpowiedzi na postawione we wstępie pytania odnośnie do statusu prawnego założonego przez abpa Lefebvre’a Bractwa należy podjąć się analizy kilku głównych aktów prawnych skierowanych wobec FSSPX. Chronologicznie są to: zniesienie FSSPX; *suspensio a divinis* abpa Lefebvre’a i tych, którzy zostali przez niego wyświęceni, ekskomunika abpa Lefebvre’a, zniesienie ekskomuniki przez papieża Benedykta XVI z czterech biskupów konsekrowanych przez abpa Lefebvre’a oraz dokumenty opublikowane przez papieża Franciszka.

Wspomniana wcześniej „Deklaracja” z 1974 r., w której to abp Lefebvre wyraził swoją niechęć i odrzucił nauczania Soboru Watykańskiego II, a tym samym Magisterium, stała się głównym powodem prawnego rozwiązania Bractwa. Publiczna „Deklaracja” francuskiego duchownego przekroczyła granicę rozróżnienia między zwykłym

⁵⁶ Society of Saint Pie X, „Argentina recognizes SSPX as Roman Catholic”, dostęp 20.04.2023, <https://sspx.org/en/news-events/news/argentina-recognizes-sspx-roman-catholic-7845>.

⁵⁷ Franciscus PP., „Litterae apostolicae Iubilaeo Extraordinario Misericordiae Adveniente, ad Venerabilem Fratrem Salvatorem Fisichella, Praesidem Pontificii Consilii de Nova Evangelizatione Promovenda «La vicinanza del Giubileo» (1.09.2015)”, AAS 107, 9 (2015): 974–976; tekst polski: Franciszek, „Lettera del Santo Padre Francesco con la quale si concede l’indulgenza in occasione del Giubileo Straordinario della Misericordia”, dostęp 9.05.2023, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/letters/2015/documents/papa-francesco_20150901_lettera-indulgenza-giubileo-misericordia.html.

⁵⁸ Franciscus PP., „Litterae apostolicae «Misericordia et misera» de Iubilaeo Extraordinario Misericordiae concludendo (20.11.2016)”, AAS 108, 12 (2016): 1311–1327; tekst polski: Franciszek, „List apostolski «Misericordia et misera» Ojca Świętego Franciszka na zakończenie Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia”, dostęp 9.05.2023, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_letters/documents/papa-francesco-lettera-ap_20161120_misericordia-et-misera.html.

⁵⁹ Nicolas Sentez, „L’Église va reconnaître les mariages de la Fraternité Saint-Pie-X, La Croix”, dostęp 4.04.2023, <https://www.la-croix.com/Religion/Catholicisme/Pape/LEglise-reconnaitre-mariages-Fraternite-Saint-Pie-X-2017-04-04-1200837142>.

⁶⁰ Vatican News, „Le Pape supprime la commission pontificale «Ecclesia Dei»”, dostęp 19.01.2019, <https://www.vaticannews.va/fr/pape/news/2019-01/pape-motu-proprio-ecclesia-dei.html>.

brakiem akceptacji a odrzuceniem. Twierdzenia zawarte w „Deklaracji” abpa Lefebvre’a nie są bowiem jedynie niejasnymi opiniami, ale są oświadczeniami biskupa Kościoła Rzymskokatolickiego, odrzucającymi zarówno autentyczne nauczanie Kościoła, jak i wyrażające to nauczanie Magisterium, co naruszyło kan. 1323 §1 i §2 (CIC 1917). Czy biskup Kościoła katolickiego nie powinien kierować się słowami św. Pawła: „A przeto upominam was, bracia, w imię Pana naszego Jezusa Chrystusa, abyście byli zgodni i by nie było wśród was rozłamów; byście byli jednego ducha i jednej myśli” (1 Kor 1,10–11) i troszczyć się o jedność eklezjalnej wspólnoty? Wierni natomiast mają prawo do otrzymania zdrowego nauczania w komunii doktrynalnej z Kościołem, zwłaszcza od biskupa, któremu powierzono głoszenie prawdy i ochronę wiary, o czym prawodawca kodeksowy stanowi w kan. 1327, §1 (CIC 1917). Działania abpa Lefebvre’a i jego postawa doprowadziły do sytuacji, w której komisja *ad hoc* kardynałów badających jego sprawę, w porozumieniu z papieżem Pawłem VI, doszła do wniosku, że Bractwo powinno być i zostanie zniesione. W międzyczasie bp Mamie, będąc ordynariuszem diecezji, na terenie której Bractwo działało, w oparciu o wymaganą poważną przyczynę (*causa gravis*) do zniesienia FSSPX, rozwiązał Bractwo św. Piusa X. Bp Mamie zwrócił się również z prośbą do organu właściwego (kan. 102, §1 CIC 1917) do zniesienia instytutu zakonnego (kan. 493 CIC 1917), która została szybko i entuzjastycznie zaakceptowana⁶¹. 31 maja 1975 r. kard. Tabera zapewnił bpa Mamie, że działał zgodnie z prawem i że komisja kardynałów wydała abpowi Lefebvre’owi tego samego dnia szczegółowy list o zniesieniu Bractwa, zatwierdzony przez Pawła VI *in forma specifica*, która to forma wyklucza odwołanie się od tej decyzji.

W świetle przedstawionych wydarzeń zachowanie abpa Lefebvre’a polegało na odmowie podporządkowania się decyzjom papieskim i komunii z podległymi mu członkami Kościoła. Istniało otwarte i publiczne nieposłuszeństwo wobec decyzji samego papieża i zarazem podżeganie innych do nieposłuszeństwa (kan. 2331, §1 i §2 CIC 1917). Publicznie odrzucając fakt zniesienia FSSPX, abp Lefebvre odrzucił tym samym decyzję papieża, kompetentnej dykasterii i miejscowego biskupa, zrywając w ten sposób relację ze Stolicą Świętą i z osobami, które są z nią w komunii. Prawnym terminem na zaistniałą sytuację jest słowo „schizma” (kan. 1325, §2 CIC 1917). Biorąc pod uwagę fakt, że kary są nakładane w ostateczności (kan. 2214, §2 CIC 1917), Stolica Apostolska zaadresowała do abpa Lefebvre’a oficjalne ostrzeżenie o możliwej karze, a on sam otrzymał wystarczająco dużo czasu na podporządkowanie się jej decyzjom (kan. 2233, § 2 CIC 1917). Prawo stanowiło, że udzielanie przez abpa Lefebvre’a święceń kapłańskich bez odpowiednich dymisori *ipso facto* zawieszало go w udzielaniu święceń na rok (kan. 2373 CIC 1917), a kapłani wyświęceni przez francuskiego duchownego byli automatycznie zawieszani (kan. 2374 CIC 1917). Mając na uwadze nieprzejednaną postawę abpa Lefebvre’a, papież Paweł VI miał otwartą drogę do nałożenia kary czasowej ekskomuniki *latae sententiae*, co przewidywał kan. 2314 §1 (CIC 1917). 22 lipca 1976 r. Paweł VI, który jako jedyny miał prawo nałożyć taką

⁶¹ Chad Glendinning, „The Priestly Society of St. Pius X: The Past, Present, and Possibilities for the Future”, *Studia Canonica* 48 (2014): 337.

karę na biskupa (kan. 2227 CIC 1917), postanowił zachować wielki umiar i nałożył mniejszą karę fakultatywną *suspensio a divinis* (kan. 2243, §2 i kan. 2287 CIC 1917). Dekrety karne *de iure* są zawieszane na czas odwołania się (kan. 2287 CIC 1917). Lefebvre nie przyjmował jednak do wiadomości, czy też nie był w pełni świadomy, że papież wydał decyzję *in forma specifica*, dlatego też próbował odwoływać się do Trybunału Sygnatury Apostolskiej, uważając jednocześnie, że kara zostaje zawieszona do momentu otrzymania oficjalnej odpowiedzi. 11 października 1976 r. Paweł VI dał klarowną odpowiedź, że nie cofnie podjętych działań karnych i poprosił o zrzeczenie się własności FSSPX na rzecz Stolicy Apostolskiej (kan. 493 CIC 1917). Abp Lefebvre nie podporządkował się papieskim decyzjom i od tego momentu nie było już żadnego usprawiedliwienia dla działań i postawy francuskiego duchownego.

Neużyta postawa i upór abpa Lefebvre'a osiągnęły punkt kulminacyjny w akcie konsekracji czterech biskupów bez mandatu papieskiego 30 czerwca 1988 r. Prawodawca kodeksowy stanowi w takim przypadku najcięższą karę, karę ekskomuniki *latae sententiae*. Dekret o ekskomunice ogłoszony przez Stolicę Apostolską 1 lipca 1988 r. przedstawia dwojaką motywację do nałożenia ekskomuniki na abpa Lefebvre'a: schizmę (kan. 751 KPK 1983)⁶² oraz konsekrację biskupią bez mandatu papieskiego (kan. 1382 KPK 1983) z naruszeniem kan. 377, §1 i kan. 378, §2 KPK 1983 ze względu na fakt, że osoby nielegalnie konsekrowane nie były mianowane przez papieża ani uznane za odpowiednie przez Stolicę Apostolską. Zarówno ekskomunika *latae sententiae*, jako kara za schizmę, jak i ekskomunika *latae sententiae*, jako kara za konsekrację biskupią bez mandatu papieskiego, są ustanawiane *de iure* zgodnie z kan. 1382 (KPK 1983). Popadnięcie w kary kościelne wynikało z dwóch przestępstw: stan schizmy, który był konsekwencją upor abpa Lefebvre'a wyrażonego publicznym odrzuceniem zniesienia FSSPX, *suspensio a divinis*, odrzucenia autorytetu Ojca świętego i władzy Magisterium sprawowanej przez Sobór Watykański II oraz konsekracja biskupów bez zgody Stolicy Apostolskiej⁶³.

Dekretem z 21 stycznia 2009 r. o zniesieniu ekskomuniki *latae sententiae* z biskupów Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X i na mocy kan. 1354 §3 (KPK 1983) Stolica Apostolska odwołała ekskomunikę z czterech biskupów wyświęconych przez abpa Lefebvre'a w 1988 r.⁶⁴ (natomiast ekskomunika nie została zdjęta z osoby abpa Lefebvre'a i bpa de Castro Mayera). Istotną rzeczą jest, że w myśl kan. 1359 (KPK 1983) dokument wydany przez Stolicę Apostolską zwolnił czterech biskupów z ekskomuniki *latae sententiae*, a kara *suspensio a divinis* została utrzymana. Watykan wyraził również nadzieję, „że po tym kroku nastąpi szybkie urzeczywistnienie pełnej komunii Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X z Kościołem”⁶⁵, co jednak nie wydarzyło się do

⁶² „Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983)”, AAS 75, 2 (1983): 1–317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu* (Poznań: Pallottinum, 1984) (dalej KPK 1983).

⁶³ Henri Tincq, „Le schisme de Mgr Lefebvre, Le Monde 4.02.2009”, dostęp 4.02.2023, https://www.lemonde.fr/societe/article/2009/02/04/le-schisme-de-mgr-lefebvre_1150430_3224.html.

⁶⁴ Congregatio pro Episcopis, „Decretum «Con lettera» (21.01.2009)”, 150–151.

⁶⁵ Congregatio pro Episcopis, „Decretum «Con lettera» (21.01.2009)”, 150–151.

dziś. Należy również podkreślić, że odwołanie ekskomuniki nie doprowadziło do uregulowania statusu prawnego Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X, ale jest bez wątpienia krokiem milowym na drodze powrotu Bractwa do jedności z Kościołem.

Pontyfikat papieża Franciszka i jego decyzje wobec FSSPX są skierowane ku budowaniu pełnej jedności z wiernymi abpa Lefebvre'a. W liście do abpa Rino Fisichelli, przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, z okazji Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia, datowanym na 15 września 2015 r., Biskup Rzymu napisał: „Ostatnia uwaga dotyczy tych wiernych, którzy z różnych powodów uważają za stosowne chodzenie do kościołów, w których posługują kapłani z Bractwa św. Piusa X. Ten Jubileuszowy Rok Miłosierdzia nie wyklucza nikogo. Tymczasem, powodowany potrzebą zabiegania o dobro tych wiernych, rozporządzam i postanawiam, że osoby, które w Roku Świętym Miłosierdzia przystąpią do Sakramentu Pojednania u kapłanów z Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X, otrzymają ważne i zgodne z prawem rozgrzeszenie”⁶⁶. Tym samym papież Franciszek potwierdził ważność i godziwość sakramentu pokuty przyjmowanego z rąk duchownych Bractwa podczas Jubileuszu. W liście apostolskim *Misericordia et Misera* z 20 listopada 2016 r. papież „przedłużył tę możliwość poza okres jubileuszowy, aż do wydania nowych postanowień w tej sprawie, aby nikomu nigdy nie zabrakło sakramentalnego znaku pojednania poprzez przebaczenie Kościoła”⁶⁷. 27 marca 2017 r. w liście zaaprobowanym przez papieża Franciszka Papieska Komisja Ecclesia Dei, zajmująca się relacjami z Bractwem, wydała dyrektywy dotyczące zawierania małżeństw osób należących do ich duszpasterstwa. Nowe przepisy upoważniają biskupów diecezjalnych do udzielania licencji na sprawowanie sakramentu małżeństwa kapłanom Bractwa⁶⁸.

4. Jaki jest status kanoniczny Bractwa?

Pomimo wielu inicjatyw podejmowanych przez Stolicę Apostolską w celu powrotu FSSPX do komunii z Kościołem status prawny Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X pozostaje nadal nieuregulowany (*irregularitas canonica*), a nieregularność kanoniczna spowodowana jest obecnie rozbieżnością w sferze doktrynalnej.

⁶⁶ Franciscus PP., „Litterae apostolicae Iubilaeo Extraordinario Misericordiae Adveniente, ad Venerabilem Fratrem Salvatorem Fisichella, Praesidem Pontificii Consilii de Nova Evangelizatione Promovenda «La vicinanza del Giubileo» (1.09.2015)”, AAS 107, 9 (2015): 974–976; tekst polski: Franciszek, „Lettera del Santo Padre Francesco con la quale si concede l’indulgenza in occasione del Giubileo Straordinario della Misericordia”, dostęp: 9.05.2023, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/letters/2015/documents/papa-francesco_20150901_lettera-indulgenza-giubileo-misericordia.html.

⁶⁷ Franciscus PP., „Litterae apostolicae «Misericordia et misera» de Iubilaeo Extraordinario Misericordiae concludendo (20.11.2016)”, AAS 108, 12 (2016): 1311–1327; tekst polski: Franciszek, „List apostolski «Misericordia et Misera» Ojca Świętego Franciszka na zakończenie Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia”, dostęp: 9.05.2023, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_letters/documents/papa-francesco-lettera-ap_20161120_misericordia-et-misera.html.

⁶⁸ Pontificia Commissio Ecclesia Dei, „Epistula ad Praesules Conferentiarum Episcopaliū quarum interest de licentia ad celebranda matrimonia fidelium Fraternalitatis Sancti Pii X «Come Ella sa» (27.03.2017)”, AAS 109, 4 (2017): 426–427.

Odrzucając autorytet papieża oraz nauczanie Soboru Watykańskiego II, abp Lefebvre, twórca Bractwa, zaciągnął na siebie surowe kary kościelne. Z punktu widzenia abpa Lefebvre'a to nie on znalazł się w schizmie, ale Rzym, który odszedł od Tradycji, wchodząc w „spółkę” z heretykami i „podnosząc rękę” nawet na świętą liturgię, której zmiany zabronił Pius V w bulli *Quo Primum* pod groźbą ekskomuniki *latae sententiae*⁶⁹. Próbując usprawiedliwić czyn niezgodny z kościelnym prawem konsekracji biskupiej, którego się dopuścił w 1988 r., abp Lefebvre powoływał się na prawo kanoniczne, a ściślej na kan. 1323 i kan. 1324 (KPK 1983) i tłumaczył swoje działanie istnieniem stanu wyższej konieczności. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, zarówno ten 1917 r., jaki ten z 1983 r., nie definiują, kiedy zachodzi stan wyższej konieczności. Nie ulega natomiast wątpliwości, że kara *suspensio a divinis* nałożona przez papieża Pawła VI, jak i ekskomunika *latae sententiae* nałożona przez Jana Pawła II, jest karą prawnie wiążącą, od której nie ma odwołania, a interpretacja czy stan wyższej konieczności miał miejsce, w myśl kan. 16 (KPK 1983) należy do ustawodawcy – papieża. W tym konkretnym przypadku należy przyjmować, że stan wyższej konieczności nie istniał, skoro zarówno Paweł VI, jak i Jan Paweł II nałożyli na abpa Lefebvre'a surowe kary kościelne.

Biorąc pod uwagę przedstawione fakty, jasno można powiedzieć, że Bractwo Kapłańskie św. Piusa X nie było tworem schizmatyckim w momencie jego powstania w 1975 r., gdyż zostało powołane do życia zgodnie z obowiązującym prawem. Działania abpa Lefebvre'a doprowadziły natomiast do sytuacji, w której on sam, czterej wyświęceni przez niego biskupi oraz bp de Castro Mayer weszli na drogę schizmy (kan. 751, kan. 1041 §2, kan. 1364 §1 KPK 1983) i trwali w schizmie do 2009 r. Kapłani wyświęceni przez abpa Lefebvre'a, kiedy był on w karze *suspensy a divinis* (zgodnie z orzeczeniem Kongregacji ds. Biskupów z 1997 r.), nie są ekskomunikowani (nie deklarowano ekskomuniki). Są jednak uważani za kapłanów tułaczy (*vagi*) i nie wolno im wykonywać żadnego urzędu czy posługi (*sont interdits de tout munus vel aliud sacrum ministerium*), dopóki nie będą inkardynowani⁷⁰.

W liście do biskupów z 10 marca 2009 r. w sprawie zdjęcia ekskomuniki z czterech biskupów konsekrowanych przez abpa Lefebvre'a papież Benedykt XVI napisał: „Dopóki Bractwo nie ma statusu kanonicznego w Kościele, także jego szafarze nie pełnią prawnie posług w Kościele”⁷¹. Z tego dokumentu wynika, że obecnie Bractwo nie należy do kanonicznych struktur Ludu Bożego w ujęciu prawa kościelnego.

Czynności sakralne podejmowane przez duchownych FSSPX są w większości i w myśl prawa kanonicznego ważne, aczkolwiek niegodziwe. Prawo kanoniczne Ko-

⁶⁹ Pius V, „*Quo Primum*”, dostęp 9.05.2003, <https://www.papalencyclicals.net/pius05/p5quopri.htm>.

⁷⁰ Glendinning, „The Priestly Society of St. Pius X: The Past, Present, and Possibilities for the Future”, 338.

⁷¹ Benedictus PP. XVI, „*Litterae apostolicae ad Episcopos Ecclesiae Catholicae «La remissione della scomunica ai quattro Vescovi» (10.03.2009)*”, AAS 101, 4 (2009): 270–276; tekst polski: Benedykt XVI, „List Ojca Świętego do biskupów w sprawie zdjęcia ekskomuniki z czterech biskupów konsekrowanych przez abpa Lefebvre'a”, dostęp 9.05.2023, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/listy/bpi_lefebvre_10032009.html.

ścioła Rzymskokatolickiego nie zna pojęcia sukcesji apostołowej ani nie ustanawia wprost wymogu przekazywania uprawnień apostołowych przez biskupów, ale idea sukcesji nie jest obca prawu kanonicznemu. Kan. 375 (KPK 1983) podaje opisową definicję urzędu biskupa i wskazuje, że biskupi są następcami apostołów przez Ducha Świętego i z ustanowienia Boga. Również kan. 366 (KPK 1983) wyraźnie nawiązuje do sukcesji apostołowej, gdyż mówi o nieprzerwanej kontynuacji ciała apostołowego w kolegium biskupim, razem z papieżem jako jego głową⁷². Arcybiskup Marcel Lefebvre bez wątplenia był biskupem Kościoła katolickiego ważnie wyświęconym, co oznacza, że był „członkiem ciała apostołowego” w kolegium biskupim, pomimo że popadł w schizmę, to nie utracił sukcesji apostołowej, a święcenia kapłańskie czy też biskupie, których dokonał, były ważne, aczkolwiek niegodziwe.

Sakramenty święte sprawowane przez duchownych Bractwa, takie jak: chrzest, Eucharystia, bierzmowanie, namaszczenie chorych i kapłaństwo, są udzielane ważnie (*valide*), ale poza normami prawnymi Kościoła, czyli niegodziwie (*ilicite*). Sakramenty, do sprawowania których potrzebna jest władza jurysdykcji (*potestas iurisdictionis*), jak sakrament małżeństwa czy spowiedzi (potrzebne jest upoważnienie), były nieważnie udzielane przez kapłanów Bractwa do 2015 r. w przypadku sakramentu pokuty, i do 2017 r. w przypadku małżeństwa. Dokumenty Stolicy Apostolskiej (list do przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, abpa Rino Fisichelli, z okazji Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia, *Misericordia et Misera* oraz list *Ecclesia Dei*) przywróciły im ważność i jednocześnie godziwość. Abp Guido Pozzo, objaśniając niedawne przywileje papieża Franciszka wobec Bractwa (ważne rozgrzeszanie, ważne zawieranie małżeństwa przez wiernych), dodał: „Nie jest to gestem zachęty, aby udawać się do księży Bractwa. Motyw został właściwie wyrażony w samym dekreście papieża. Papież jest zatroskany o zdrowie duchowe wiernych z Bractwa św. Piusa X”⁷³.

Należy podkreślić, że ważne, ale niegodziwe sprawowanie sakramentów jest niczym innym, jak uzurpowaniem sobie prawa do bycia właścicielem sakramentów, a nie jedynie ich dysponentem delegowanym przez Kościół. Ktoś, kto zdaje sobie sprawę z ważności, ale niegodziwości sprawowanych sakramentów i świadomie je przyjmuje, bierze udział w czymś, co można porównać do paserstwa. Wierni uczestniczący w liturgii i korzystający z sakramentów sprawowanych przez suspendowanych kapłanów zaciągają na siebie ciężką winę moralną z tytułu udziału w tym, co stanowi rozłam jedności Kościoła i nieposłuszeństwo wobec władzy kościelnej.

⁷² Szymon Krzysztof Wawrzyńczak, „Sukcesja Urzędu Biskupiego w nauczaniu Kościoła Rzymskokatolickiego i Kościoła polskokatolickiego w RP z uwzględnieniem biskupów wędrownych”, dostęp 20.04.2023, [http://archidiecezja.lodz.pl/lst/pdf/31\(2022-4\)-Szymon-Krzysztof-Wawrzynczak-sukcesja-urzedu-biskupiego.pdf](http://archidiecezja.lodz.pl/lst/pdf/31(2022-4)-Szymon-Krzysztof-Wawrzynczak-sukcesja-urzedu-biskupiego.pdf).

⁷³ Guido Pozzo, „Starożytna liturgia rzymska a współczesny kryzys wiary”, dostęp 13.09.2018, <https://christianitas.org/news/starozytna-liturgia-rzymska-wspolczesny-kryzys-wiary>.

Zakończenie

Status kanoniczny Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X pozostaje nadal nieuregulowany, a jego obecną sytuację bardzo dobrze opisują słowa abpa Guido Pozzo, sekretarza Papieskiej Komisji Ecclesia Dei, który w oficjalnej wypowiedzi dla uczestników konferencji w Licheniu 18 lipca 2018 r. powiedział: „Jest całkowitym błędem twierdzenie, że Bractwo św. Piusa X jest schizmatyckie z punktu widzenia formalnego, kanonicznego, ponieważ nie ma już schizmy, skoro nie ma ekskomuniki”. Ten sam arcybiskup dodał, że „problemy pozostaną tak długo, jak długo Bractwo św. Piusa X nie przyjmie deklaracji doktrynalnej zatwierdzonej przez papieża Franciszka i przedstawionej przez Kongregację Nauki Wiary”⁷⁴. To oznacza, że sprawa Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X stała się problemem doktrynalnym, a nie jedynie dyscyplinarnym.

Bractwo z kolei tkwi nadal w swoim uporze i odrzuca postanowienia Soboru Watykańskiego II, krytykując publicznie papieża i Stolicę Świętą. Ojcowskie gesty poczynione przez Stolicę Apostolską wobec Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X pokazują w sposób wyraźny troskę Wikariusza Chrystusa o jedność Kościoła, a nam wiernym pozostaje się modlić o tę jedność słowami Zbawiciela spisanyymi na kartach Ewangelii św. Jana: „Aby wszyscy byli jedno, jak Ty, Ojcze, we mnie, a ja w Tobie, aby i oni byli w nas jedno” (J 17,21).

Bibliografia

- Angeles, Roin. „Życiorys arcybiskupa”. W: Marcel Lefebvre, *Kazania abpa Marcela Lefebvre’a*, 8. Warszawa: Wydawnictwo Te Deum, 1999.
- Benedictus PP. XVI. „Litterae apostolicae ad Episcopos Ecclesiae Catholicae «La remissione della scomunica ai quattro Vescovi» (10.03.2009)”. *Acta Apostolicae Sedis* 101, 4 (2009): 270–276.
- Benedictus PP. XVI. „Litterae apostolicae motu proprio datae de usu extraordinario antiquae formae Ritus Romani «Summorum Pontificum» (7.07.2007)”. *Acta Apostolicae Sedis* 99, 9 (2007): 777–781.
- Benedykt XVI. „List apostolski motu proprio «Summorum Pontificum»”. *Anamnesis* 51 (2007): 9–12.
- Benedykt XVI. „List Ojca świętego do biskupów w sprawie zdjęcia ekskomuniki z czterech biskupów konsekrowanych przez abpa Levebvre’a”. Dostęp 9.05.2023. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/listy/bpi_lefebvre_10032009.html.
- Charrière, François. „Le décret d’érection de la Fraternité Sacerdotale Internationale Saint-Pie X – 1er novembre 1970” („Dekret erekcyjny Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X”), kopia maszynopisu. Dostęp 19.04.2023. <https://laportelatine.org/formation/crise-eglise/rapports-rome-fspx/les-actes-juridiques-de-la-fondation-de-la-fspx>.
- „Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983)”. *Acta Apostolicae Sedis* 75, 2(1983): 1–317.
- „Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus (27.05.1917)”. *Acta Apostolicae Sedis* 9, 2 (1917): 1–593.

⁷⁴ Pozzo, „Starożytna liturgia rzymska a współczesny kryzys wiary”.

- Congregatio pro Episcopis. „Decretum «Con lettera» (21.01.2009)”. *Acta Apostolicae Sedis* 101, 2 (2009): 150–151.
- Franciscus PP. „Litterae apostolicae Iubilaeo Extraordinario Misericordiae Adveniente, ad Venerabilem Fratrem Salvatorem Fisichella, Praesidem Pontificii Consilii de Nova Evangelizatione Promovenda «La vicinanza del Giubileo» (1.09.2015)”. *Acta Apostolicae Sedis* 107, 9 (2015): 974–976.
- Franciscus PP. „Litterae apostolicae «Misericordia et misera» de Iubilaeo Extraordinario Misericordiae concludendo (20.11.2016)”. *Acta Apostolicae Sedis* 108, 12 (2016): 1311–1327.
- Franciscus PP. „Litterae apostolicae «Misericordia et misera» de Iubilaeo Extraordinario Misericordiae concludendo (20.11.2016)”. *Acta Apostolicae Sedis* 108, 12 (2016): 1311–1327.
- Franciscus PP. „Litterae apostolicae Iubilaeo Extraordinario Misericordiae Adveniente, ad Venerabilem Fratrem Salvatorem Fisichella, Praesidem Pontificii Consilii de Nova Evangelizatione Promovenda «La vicinanza del Giubileo» (1.09.2015)”. *Acta Apostolicae Sedis* 107, 9 (2015): 974–976.
- Franciszek. „Lettera del Santo Padre Francesco con la quale si concede l’indulgenza in occasione del Giubileo Straordinario della Misericordia”. Dostęp 9.05.2023. https://www.vatican.va/content/francesco/pl/letters/2015/documents/papa-francesco_20150901_lettera-indulgenza-giubileo-misericordia.html.
- Franciszek. „List apostolski «Misericordia et misera» Ojca świętego Franciszka na zakończenie Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia”. Dostęp 9.05.2023. https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_letters/documents/papa-francesco-lettera-ap_20161120_misericordia-et-misera.html.
- Glendinning, Chad. „The Priestly Society of St. Pius X: The Past, Present, and Possibilities for the Future”. *Studia Canonica* 48 (2014): 331–342.
- Ioannes Paulus PP. II. „Litterae Apostolicae motu proprio datae quibus Commissio quaedam ad plenam ecclesialem communionem Fraternitatis sacerdotalis a sancto Pio X sodalium vel eidem coniunctorum expediendam instituitur «Ecclesia Dei» (2.07.1988)”. *Acta Apostolicae Sedis* 80, 12 (1988): 1495–1498.
- Jan Paweł II. „List apostolski [motu proprio] «Ecclesia Dei»”. Dostęp 9.05.2023. <https://www.ekai.pl/dokumenty/list-apostolski-motu-proprio-ecclesia-dei>.
- Jan Paweł II. „List papieża Jana Pawła II do J. E. arcybiskupa Marcela Lefebvre’a z 9 czerwca 1988 r.”. W: Marcel Lefebvre, *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990*, 225. Warszawa: Wydawnictwo Te Deum, 2011.
- Jenkins, Loren. „Lefebvre act provokes catholic split”. Dostęp 1.03.2023. <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1988/07/01/lefebvre-act-provokes-catholic-split/f6ac1329-334d-4067-bde8-5a6fa34aaf56/>.
- Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*. Poznań: Pallottinum, 1984.
- Kongregacja ds. Biskupów. „Dekret”. Dostęp 17.03.2023. https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cbishops/documents/rc_con_cbishops_doc_20090121_remissione-scomunica_pl.html.
- Lefebvre, Marcel. „List J.E. arcybiskupa Marcela Lefebvre’a do J.E. kardynała Josepha Ratzingera z 6 maja 1988 r.”. W: Marcel Lefebvre, *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990*, 218. Warszawa: Wydawnictwo Te Deum, 2011.

- Lefebvre, Marcel. „List J.E. arcybiskupa Marcela Lefebvre’a do papieża Jana Pawła II z 20 maja 1988 r. z uzasadnieniem konieczności dokonania konsekracji 30 czerwca 1988 r.”. W: Marcel Lefebvre, *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990*, 221–223. Warszawa: Wydawnictwo Te Deum, 2011.
- Lefebvre, Marcel. „List J.E. arcybiskupa Marcela Lefebvre’a do papieża Jana Pawła II z 2 czerwca 1988 r. z uzasadnieniem konieczności dokonania konsekracji 30 czerwca 1988 r.”. W: Marcel Lefebvre, *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990*, 224. Warszawa: Wydawnictwo Te Deum, 2011.
- Lefebvre, Marcel. *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990*. Warszawa: Wydawnictwo Te Deum, 2011.
- Lefebvre, Marcel. *List do zagubionych katolików*. Warszawa: Wydawnictwo Te Deum, 2006.
- Makowski, Marcin Łukasz. „Bractwo Kapłańskie św. Piusa X: geneza”. Dostęp 19.04.2023. <https://histmag.org/Bractwo-Kaplanskie-sw-Piusa-X-geneza-5438>.
- Ottaviani, Alfredo Cardinal, Antonio Cardinal Bacci, a group of Roman Theologians. *The Ottaviani Intervention. A Brief Critical Study of the New Order of Mass*. Kansas City: Angelus Press, 2015.
- Paulus PP. VI. „Constitutio apostolica Missale Romanum ex decreto Concilii Oecumenici Vaticani II instauratum promulgatur «Missale Romanum» (3.04.1969)”. *Acta Apostolicae Sedis* 61, 4 (1969): 217–222.
- Paweł VI. „Konstytucja apostolska «Missale Romanum»”. W: „*To czyńcie na moją pamiątkę*”. *Eucharystia w dokumentach Kościoła*, oprac. Jan Miazek, 76–80. Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej, 1987.
- Pérol, Huguette. *Le choix impossible de la Fraternité Saint-Pie X. Fidélité ou sectarisme?*. Paris: L’Harmattan, 2015.
- Pius V. „Quo Primum”. Dostęp 9.05.2003. <https://www.papalencyclicals.net/pius05/p5quopri.htm>.
- Pontificia Commissio Ecclesia Dei. „Epistula ad Praesules Conferentiarum Episcopaliū quarum interest de licentia ad celebranda matrimonia fidelium Fraternitatis Sancti Pii X «Come Ella sa» (27.03.2017)”. *Acta Apostolicae Sedis* 109, 4 (2017): 426–427.
- Pozzo, Guido. „Starożytna liturgia rzymska a współczesny kryzys wiary”. Dostęp 13.09.2018. <https://christianitas.org/news/starozytna-liturgia-rzymska-wspolczesny-kryzys-wiary>.
- Ratzinger, Joseph, Marcel Lefebvre. „Protokół J.E. kardynała Josepha Ratzingera i J.E. arcybiskupa Marcela Lefebvre’a z 5 maja 1988 r.”. W: Marcel Lefebvre, *Aby Kościół trwał. W obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971–1990*, 213–217. Warszawa: Wydawnictwo Te Deum, 2011.
- Roy, Philippe J. „Le Coetus Internationalis Patrum au concile Vatican II: genèse d’une dissidence? Minorités et dissidences du catholicisme: l’orthodoxie à l’épreuve de la modernité”. *Histoire@Politique* 3, 18 (2012): 42–61.
- Sacra Congregatio pro Clericis. „La lettre d’approbation de la Congrégation pour le clergé du cardinal Wright – 18 février 1971” („List zatwierdzający Kongregacji ds. Duchowieństwa napisany przez kardynała Wrighta”), kopia maszynopisu. Dostęp 19.04.2023. <https://laportelatine.org/formation/crise-eglise/rapports-rome-fsspx/les-actes-juridiques-de-la-fondation-de-la-fsspx>.
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II. „Constitutio de sacra liturgia «Sacrosanctum Concilium» (4.12.1963)”. *Acta Apostolicae Sedis* 56, 2 (1964): 97–134.
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II. „Constitutio dogmatica de Ecclesia «Lumen gentium» (21.11.1964)”. *Acta Apostolicae Sedis* 57, 1 (1965): 5–67.

- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II. „Constitutio pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis «Gaudium et spes» (7.12.1965)”. *Acta Apostolicae Sedis* 58, 15 (1966): 1025–1115.
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II. „Decretum de institutione sacerdotali «Optatam totius» (28.10.1965)”. *Acta Apostolicae Sedis* 58, 10 (1966): 713–727.
- Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II. „Dignitatis humanae (7.12.1965)”. *Acta Apostolicae Sedis* 58 (1966): 929–946.
- Sentez, Nicolas. „L’Église va reconnaître les mariages de la Fraternité Saint-Pie-X, La Croix”. Dostęp 4.04.2023. <https://www.la-croix.com/Religion/Catholicisme/Pape/LEglise-reconnaitre-mariages-Fraternite-Saint-Pie-X-2017-04-04-1200837142>.
- Sobór Watykański II, „Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym «Gaudium et spes»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie*, 526–606. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Sobór Watykański II. „Deklaracja o wolności religijnej”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie*, 410–421. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Sobór Watykański II. „Dekret o formacji kapłańskiej «Optatam totius»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie*, 288–301. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Sobór Watykański II. „Konstytucja dogmatyczna o Kościele «Lumen gentium»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie*, 104–166. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Sobór Watykański II. „Konstytucja o liturgii świętej «Sacrosanctum Concilium»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje, tekst polski, nowe tłumaczenie*, 48–78. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Society of Saint Pie X. „Argentina recognizes SSPX as Roman Catholic”. Dostęp 20.04.2023. <https://sspx.org/en/news-events/news/argentina-recognizes-sspx-roman-catholic-7845>.
- Society of Saint Pius X. *Most asked questions about the Society of Saint Pius X*, praca zbiorowa. Kansas City: Angelus Press, 2011.
- Souchon, Paul Michel. „Retour sur la levée des excommunications des évêques intégristes, La Croix”. Dostęp 17.03.2023. <https://www.la-croix.com/Definitions/Lexique/Integristes/Retour-sur-la-levee-des-excommunications-des-vevques-integristes>.
- „Special «ad hoc» Commission of Cardinals, letter to Mgr. Lefebvre 6 May 1975”. W: *La Documentation Catholique*, 6 juillet 1975, 614, cols. 1–2, English translation in Davies, Apologia, Part 1.
- Staff, Zenit. „La Fraternité Saint-Pie X n’a pas de statut canonique dans l’Eglise catholique”. Dostęp 4.02.2023. <https://fr.zenit.org/2009/02/04/la-fraternite-saint-pie-x-n-a-pas-de-statut-canonique-dans-l-eglise-catholique>.
- Tincq, Henri. „Le schisme de Mgr Lefebvre, Le Monde 4.02.2009”. Dostęp 4.02.2023. https://www.lemonde.fr/societe/article/2009/02/04/le-schisme-de-mgr-lefebvre_1150430_3224.html.
- Tissier de Mallerai, Bernard. *Marcel Lefebvre. Życie*. Warszawa: Wydawnictwo Te Deum, 2022.
- Vatican News. „Le Pape supprime la commission pontificale «Ecclesia Dei»”. Dostęp 19.01.2019. <https://www.vaticannews.va/fr/pape/news/2019-01/pape-motu-proprio-ecclesia-dei.html>.

Wawrzyńczak, Szymon Krzysztof. „Sukcesja Urzędu Biskupiego w nauczaniu Kościoła Rzymskokatolickiego i kościoła polskokatolickiego w RP z uwzględnieniem biskupów wędrownych”. Dostęp 20.04.2023. [http://archidiecezja.lodz.pl/lst/pdf/31\(2022-4\)-Szymon-Krzysztof-Wawrzynczak-sukcesja-urzedu-biskupiego.pdf](http://archidiecezja.lodz.pl/lst/pdf/31(2022-4)-Szymon-Krzysztof-Wawrzynczak-sukcesja-urzedu-biskupiego.pdf).

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest analiza prawnej sytuacji Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X założonego przez abpa Marcela Lefebvre'a. Aktywne działania duszpasterskie Bractwa w różnych regionach świata, a szczególnie w polskich diecezjach, skłaniają do właściwego rozeznania ku pożytkowi wiernych świeckich, czym ta wspólnota jest i czy ma całkowitą jedność z Biskupem Rzymu. Chronologicznie opisane wydarzenia pomagają ukazać całość problematyki związanej z Bractwem i jego obecnym statusem prawnym w Kościele.

Słowa kluczowe: Marcel Lefebvre, schizma, Sobór Watykański II, dialog, kara kościelna

Abstract

CANONICAL STATUS OF THE PRIESTLY CONFRATERNITY OF ST. PIUS X

The subject of the article is an analysis of the legal situation of the Priestly Fraternity of St. Pius X founded by Archbishop Marcel Lefebvre. The active pastoral activities of the Fraternity in various regions of the world, and especially in Polish dioceses, encourage proper discernment for the benefit of the lay faithful, what this community is and whether it has complete unity with the Bishop of Rome. The chronologically described events help to show the entirety of the issues related to the Fraternity and their current legal status in the Church.

Keywords: Marcel Lefebvre, schism, Vatican Council II, dialogue, ecclesiastical punishment